

*Matxinsaltoen belarriak*  
Unai Elorriaga  
Irudigilea: Eider Eibar  
Elkar, 2006  
122 orrialde  
10 urtetik aurrera

### **Intra-testuartekotasuna**

Unai Elorriaga (Algorta, 1973) idazleak gauza garrantzitsuak egin ditu bere idazle-bizialdi laburrean: *SPrako tranbia* izeneko eleberria plazaratu zuen 2001ean, eta horri esker Espainiako Sari Nazionala eskuratu zuen hurrengo urtean, eta bi eleberri gehiago argitaratu ditu orain artean (*Van't Hoffen ilea* eta *Vredaman*). Oraingoan, berriz, *Matxinsaltoen belarriak* haurrentzako narrazio-liburuarekin aurkeztu zaigu.

Liburuko protagonista eta narratzailea izeba-osaben etxera joan da, itxuraz uda pasatzera, eta egonaldi horren berri ematen digu: lagunekin egindako jolasak, osabari entzundako istorioak eta, batez ere, Iñes lehengusina entomologoarekin intsektu mota guztiei buruz izandako berriketak. Baina, pixkanaka, Tomas umearen hitz xaloen artean beste errealitate batez jabetzen hasiko da irakurlea: Tomas ez dago han uda pasan, aita gaixorik eta erietxean dagoelako baizik. Argumentu hori darabilten beste hainbat idazlan etorri zaizkio burura irakurleari. Baina irakurketak aurrera egin ahala ohartzen da, koska bat estuago, aita ez dela sendatuko, aita hil egingo dela; eta aita hil egin da.

Elorriagak gai arantzatsua aukeratu du estreinako haur libururako. Eta niri garai bateko aldarriak, errealitaterik gordinenak ere islatu eta umei erakusteko temati, etorri zaizkit gogora: “Ipuin hauek egiazkoak dira. Pertsoneri eguneroko harremanetatik sortzen zaizkien arazoen berri ematen digute (...) eta egiazkoak direnez gero ez dute amaiera zoriontsurik izaten”. Ursula Wölfel idazle alemanaren hitzak ziren, 1970ean idatziak. Hala ere, oso haur liburu gutxi idatzi dira euskaraz heriotzari buruz; tabu nabarmena izan da. Eta Elorriagaren proposamenak gaia han-hemenkako pintzelkada arin eta zehatzez lantzen badu ere, ez du esperantzarako zirrikiturik uzten, erabatekoa du amaiera: “Eta orain badakit ez garela Madagaskarrera joango. Ez garela inora joango. Aitarekin. Igeri egitera ere ez”.

Honaino iritsirik, datu esanguratsu bat agerian jartzeko tenorea da: *Matxinsaltoen belarriak* hau egilearen *Vredaman* hirugarren eleberriaren “hustuketaren” ondorioa da, hain zuzen ere Tomas haurra narratzaile zuten pasarteen bilduma egokitu gabea, zeuden hartan aldatuak. Espanturik batere gabe esan dut esandakoa. Gaitzespen edo txalorik gabe. Aitortu behar dut jokabide bitxia iruditu zaidala, antzeko prozedurak ezagutzen

nituen arren (sonatuenak, beharbada, J. Swiften *Gulliverren bidaiak* delakoaren hustuketa haur tradizioetan inoiz agertutako ezaugarrietan oinarriturik –erraldoien eta nanoen munduak–, “ad usum delphini” bihurtzeko testu-garbiketa eginez; edo L. Carrollek *Aliceren abenturak lurralde miresgarritik Alizia haurrentzat* delakora egindakoa, hartzaile berrira egokitzeko estrategia jakin batzuk aplikatuz); baina oraingo hau berezia iruditu zait, aurreko paragrafoan aipatutako ezaugarri horiek, berez, helduentzat zeudelako pentsatuta eta, hortaz, liburu berria haurrei zuzentzeko arrazoi bakarra haur baten ahotsa egotea izan bide baita. Testuak jasotako aldaketa bakarra, hori ere esanguratsua, hogeita lau atal laburretan banatzea izan da. Ezbairik gabe, Gerard Genettek jokabide honen berri izango balu, bere *Palimpsestes* famatua berridaztea erabakiko luke.

Azterketarekin aurrera eginez, oraingoan eman zaion forma berriaren aldetik, *Matxinsaltoen belarriak* testua minimalismoaren korrontean sartzen da bete-betean: pertsonaia nagusia da aldi berean narratzailea, eta bere inpresioak kontatzera mugatzen da sarritan, tarteka samurtasun handiko pasarteetan bidez; bestalde, hari narratibo bat egon arren, istorioko atalek autonomia maila handia dute, eta batzuetan ipuin-bilduma baten aurrean gaudela ematen du. Bestela esanda, Mariasun Landak *Iholdi* obrarekin zabaldu, eta J.K. Igerabidek *Bota ura!*, J. Penadesek *Iluntzero elkarrekin* edo P. Zubizarretak *Gaspar eta zuhaitzak* idazlanekin jorratutako tradizio laburrean kokatzen da.

Ez naiz estiloaren azterketan gehiegi luzatuko, Elorriagaren helduentzako lanez esandakoak ez errepikatzearren. Hala ere, iruditu zait ezaugarri horietako batzuk bigundu egin direla, jatorrian jada, Tomas narratzaile gaztearen ahotsean. Horietako bat, ukitu surrealistik edo logikarik gabeko jolasak egiteko joera, nolabaiteko logikaz jantzi du haur narratzailearen ahotan sinesgarriak izateko. Adibidez, esaten duenean “Horregatik dira intsektuak hain txikiak, zaharrak direlako” (11. or.), horren azalpen logikoa dator segidan. Eta gauza bera hain ohikoak dituen zenbaki-jolasak egitean: “Ez dakit seguru guztira zenbat libelula urdin egongo den munduan, baina kalkulatu dut zazpi edo bederatzi egongo direla mundu osoan” (21. or.), ondoren azaldua.

Baina beharbada testu hau haurrei proposatzera eraman duen arrazoia bera (haur-narratzailea izatea) izan da, nire ustez, alderdi ahulenetako bat: umearen adina zehazten ez den arren, zenbait desoreka sumatzen da erabilitako hiztegian, batzuetan oso oinarritzkoa izatetik oso jasoia izatera pasatzen baita. Bestalde, aditza aurreratzeko joera (“Hori da errekor handi bat nik daukadana”, 5) ezin da haur hizkeraren ezaugarritzat

hartu, helduekin berdin-berdin jokatzen duelako (“Mercurioa da gauza bat kurioa”, *SPrako tranbia*, 79). Kontuak kontu, hauraren hizkera ez da oso sinesgarria gertatzen, eta akaso kanpoko narratzaile fokalizatu baten ahotan jarrita bestela funtzionatuko zuen. Laburbilduz, Elorriagaren lehen haur liburu honek uzten duen inpresio orokorra nahasia da: ohiko ofizio ona erakusten badu ere, haur literaturaren generoari ez dio neurria behar bezala hartu, testuak batetik bestera aldatzearekin batera izan dutena baino egokitzapen handiagoa eskatzen baitzuten, berriro irakurle honen ikuspuntutik.

Manu Lopez Gaseni